

KAMU MALİYESİ

Mali olayların oluş biçimini inceleyen bilim dalıdır. İşlerin nasıl yürütüldüğünü ve bu işlerin neler olduğunu tarif eder.

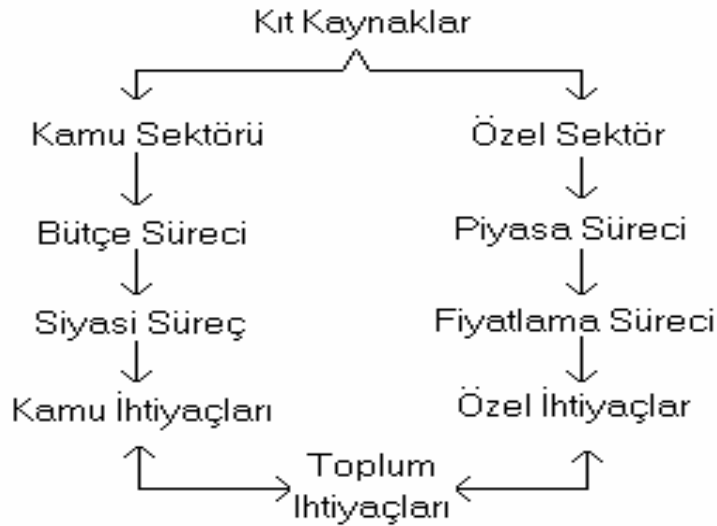
Mali Olay: Devletin ihtiyaçlarını karşılamak için kaynak bulması faaliyetleridir.

Maliye Teorisi, olması gerekenle ilgilenir.

Maliye Politikası: Önceden tespit edilen hedeflere ulaşmak için gerekli yöntemleri izah eder.

Kamu Ekonomisi: Kamunun tüm iktisadi faaliyetlerini analiz etmeye çalışır.

Devlet var olmalıdır. Devletin var olabilmesi için mali faaliyetlerin var olması gerekir. Devlet ve özel sektör birlikte hareket eder. Nihai toplum ihtiyaçlarına hizmet ederler.

- Dengeleyici temel unsur fiyat mekanizmasıdır.
- Özel ihtiyaçlar karşılanarak topluma hizmet edilmiş olur.
- Özel sektörün ve kamu sektörünün hangisinin daha etkin olacağı belirlenirken, kullanılacak kıstas verimdir.

verimlilik, Marjinal Sosyal Maliyet

Marjinal Sosyal Verim oranlaması ile ölçülür. Oranlama sonucu ile verim arasında ters yönlü bir ilişki vardır. (Oranlamaya tabi tutulan sektörler arasında, yüksek sonuç veren sektör, daha az verimli olanıdır.)

Devlet Tarafından Gerçekleştirilen Mali Olayların Çeşitli Yansımaları

1.Ekonomik: Devletin vergi alması, bunu harcaması, borçlanması vb. şekilde ortaya çıkan mali olaylar özel sektörün ekonomik faaliyetleri üzerinde önemli bir etkisi vardır.

2.Siyasi: Ekonomik hayatın dinamikleri ve kaynakların kontrolünde siyasilerin etkileri kaçınılmazdır. Örn: Bütçe hazırlanması, maliye politikasının belirlenmesi.

3.Hukuki: Mali olaylar, prensip olarak hukuk düzeni için meydana gelirler. Bu bağlamda hukuka bağlıdırlar- hukuk dışı olamazlar.

4.Sosyo-Psikolojik: Mali olaylar toplumda olumlu ya da olumsuz etkileri olabilir.

Mali Olayları İncelerken Dikkate Alınan İktisadi Ekoller

Klasikler: (Serbest Ekonomi)

- Ekonomi, her zaman tam istihdamda işler.
- Ekonomi, görünmez bir el tarafından kontrol edilir.
- Devlet müdahalesine gerek yoktur.
- Her arz kendi talebini yaratır.
- Devlet borçlanması gereksizdir

Klasik Düşüncede Devletin Görevleri

- İç ve dış güvenliği sağlamak.
- Adalet ve diplomasi hizmetlerini yerine getirmek.

Gerekçeleri

- Devlet beceriksizdir.
- Kamu harcamaları verimsizdir.

√ *Devlet gerekli bir kötülüktür. (Özdeyişleri)*

Klasik Düşüncede Maliye Politikası

- Devletin bütçesi dar olmalıdır.
- Devletin bütçesi denk olmalıdır
- Kamunun yegane gelir kaynağı vergiler olmalıdır (ve bu vergiler çoğunlukla dolaylı vergiler olmalıdır.)
- Devlet mümkünse borçlanmamalıdır. (Verimli yatırımlar ve savaş halleri haricinde)
- Normal bütçe açıkları kısa vadeli borçlarla finanse edilmelidir.
- Olağan üstü bütçe açıkları uzun vadeli borçlanma yolu ile finanse edilmelidir.

Klasiklerin ardından meydana gelen gelişmeler

1. Fikri Gelişmeler:

- a. I. Dünya savaşı
- b. 1929 dünya ekonomik bunalımı
- c. II. Dünya savaşı

2. Fikri Gelişmeler:

- a. Devlet anlayışındaki değişme
- b. Maliye politikasındaki değişme

√ *Sanayileşmenin doğurduğu üretim artışı, arz patlamasına ve bu da 1929 dünya ekonomik bunalımına sebep olur. . Bunalım klasik düşüncenin temellerini sarsan en önemli gelişme olmuştur.*

√ *Fikri gelişmeler sosyal devlet anlayışını doğurmuştur.*

Sosyal Devlet: Vatandaşlarının onurunu kırmadan, insan hassasiyetine yakışır bir yaşam düzeyi bütün insanlarına sağlamaya çalışan devlet.

Sosyal devletin yetine getirmesi gereken üç unsur

1. İktisadi kalkınmayı sağlamak.
2. Adil gelir dağılımını sağlamak.
3. Sosyal güvenlik kurumlarını kurup, geliştirmek.

Kalkınma: Kişi başına düşen gelirdeki -süreklilik arz eden- reel artışa ilaveten, sosyo-kültürel yapıdaki olumlu değişmeyi ifade eder.

Büyüme: Kişi başına düşen gelirdeki süreklilik arz eden reel artışı ifade eder.

Keynesgiller

- Her talep kendi arzını yaratır.
- Ekonomi her zaman tam istihdamda işlemez.
 - o Aşırı istihdam
 - o Tam istihdam
 - o Eksik istihdamda *da işlediği görülür*
- Devletin ekonomiye müdahalesi şarttır.
- Kamu borçlanması gereklidir.

√ *Ekonomi genellikle eksik istihdamda işler. Tam istihdam devlet müdahalesi ile gerçekleştirilebilir.*

1960'lı yıllarda Keynes'in modelini eleştiren teoriler geliştirilmiştir

1. *Rasyonel Beklentiler Teorisi:* Devletin bir takım düzenlemelerle vatandaşların işlerini kolaylaştırması gerektiğini savunur. Teorisyenler, vatandaşların en doğru verilere sahip olduklarını ve devletin müdahalesinin yersiz olduğunu öne sürerler.

2. *Monetarist Akım:* Parasalcılar da denir. Para en önemli prensipleridir ve devletin para politikası ile müdahalelerde bulunmasını savunurlar.

3. *Arz Yönlü İktisat Görüşü:* Devletin vergileri düşürmek sureti ile arzın artmasına yardımcı olması gerektiğini ifade ederler.

4. *Anayasal İktisat Görüşü*: Görüşün savunucuları, kamunun faaliyetlerinin anayasa ile sınırlandırılmasının ve kamu yöneticilerinin harcamalarının denetim altına alınmasının gereğini savunurlar. Böylelikle, devlet ekonomiye müdahale edemeyecektir.

Kamu Gelirleri

Devletin veya devlet adına hareket eden kuruluşların toplum ihtiyaçlarını karşılamak için gerek devlet olma yetkisine gerekse müteşebbis olma sıfatına dayanarak elde ettikleri gelirlerdir.

1. Devlet Otoritesine Dayanan Kamu Gelirleri

a. Fiskal (Mali) Gelirler

- *Vergi* (Karşılık söz konusu değildir. Fertleşmez)
- *Kesim* (Bir işin yapılmasına verilen izin, karşılığında alınan değerlerdir.)
- *Harç* (Fertlere ya da kurumlara sunulan hizmetler karşılığında alınır.)
- *Şerefiye* (hizmetlerle yapılan değer artışına, katılımı ifade eder.)
- *Paraşiskalite* (SSK Bağ-Kur...)

b. Cebri Borçlanma

Fertlerin, rızasına bakılmadan tek taraflı kararlarla yapılan borçlanma. Zorunlu tasarruf kesintileri bu duruma örnek teşkil edebilir.

c. Emisyon

En adaletsiz kamu geliridir. Üç şekilde gerçekleştirilir.

- Küçük para basımı
- Büyük para (Banknot) basımı
- Devalüasyon

d. Para Cezaları ve Vergi Cezaları

Bu gelirin asıl amacı kamu düzenin korumaktır.

2. Devlet Otoritesine Dayanmayan Kamu Gelirleri

- *Teşebbüs gelirleri* (KİT ler)
- *Mülk gelirleri* (Kira gelirleri)
- *İhtiyari borçlanma* (Vatandaşın rızası söz konusudur. Devlet tahvili ve hazine bonosu bu gelir türüne örnek verilebilir.)
- *Dış yardımlar* (Sosyal ve iktisadi amaçları gerçekleştirmek için başvurulur. En büyük sebebi siyasidir.)

√ *Para Aldatmacası*: Gelirin görüntüsü artarken alım gücünün gösterdiği düşüşü ifade eder. Emisyon un sonucudur.

VERGİNİN TANIMI TARİHÇESİ VE YAPISI

Vergi: Devletin, kamu hizmetlerini karşılamak için, gerçek ve tüzel kişilerden, ödeme güçleri nispetinde, karşılıksız ve kesin olarak, cebren aldığı ekonomik değerlerdir.

Verginin özellikleri

1. Cebridir
2. Kesindir
3. Karşılıksızdır (aynen geri dönmesinin antlaşması yapılamaz)
4. Ödeme gücü nispetinde alınır
 - a. Ekonomik mantık açısından
 - b. Sosyal devlet olma gereğinden
5. Gerçek ve tüzel kişilerden alınır
6. Para olarak alınır

Verginin tarihi

İnsanoğlunun toplu halde yaşamaya başlamasıyla gelişen vergi, ilk zamanlar derebeyi ve krallara verilen bir nevi hediye şeklinde iken; merkezi devlet biçimine geçtikçe, zorunlu bir hal aldı. *Magna karta ile halk kralın keyfi vergilendirmesine karşı çıkmıştır.*

Verginin yapısı

Verginin yapısı hukuki, sosyal ve iktisadi temellere dayanır. Devletin vergilendirme yetkisi, hukuki temelleri; kişilerin ödeme gücü, iktisadi temelini; geliri farklı alırken hizmeti aynı vermesi de sosyal temelini oluşturur.

Mukavele teorisi : Teori vergiyi, hizmet bedeli ve üretime yapılan katkı olarak tanımlamaktadır. *Vergi, devletin üretim sürecine yaptığı katkıdan dolayı aldığı karşılıktır.*

- Vergi hizmet bedelidir.

- Sigorta primidir.

Sigorta şirketleri ile devletin ayrılıkları

1. Ortaya çıkış amaları farklıdır.

a. Şirket kar amacı ile ortaya çıkar (ortaya çıkaran devlettir)

b. Devlet sosyal ihtiyaçlardan doğar

2. Hizmet alan ve kapsamı farklıdır

a. Şirket sadece üyelerine ve belirli alanlarda hizmet verir

b. Devlet tüm vatandaşlarına birçok konuda hizmet verir.

3. Davranış kalıpları (Olaylar karşısındaki tutumları) farklıdır

a. Devlet olası bir olay karşısında tedbir alır olay

gerçekleştiğinde ise sorumluluk almaz (Trafik kurallarını koyar, denetleme yapar, uyarıcı tabelalar yerleştirir. Kaza oluşunca sorumluluk üstlenmez)

b. Sigorta şirketi ise tam tersi davranımlar sergiler {Kaza sonucu oluşan hasarı (zararı) karşılar}

- Genel masrafların karşılığı

Otorite teorisi: Devletin, devlet olduğu için vergi aldığını savunur.

Vergi Prensipleri

Vergilerin, nasıl, ne kadar ve kimlerden alınacağı gibi konuları cevap vermeye çalışan prensiplerdir.

Klasik vergi prensipleri

- 1. Vergide adalet prensibi:** Hak olan verginin adil şekilde alınarak hak olan yere aktarılmasını ifade eder.
- 2. Vergide genellik prensibi**
- 3. Uygunluk prensibi:** Verginin, mükellef açısından en uygun zaman diliminde ödenmesini ifade eder.
- 4. Açıklık prensibi:** Ne oranda ve ne zaman ödeneceğinin belli olması.
- 5. İktisadilik (Tasarruf) prensibi:** Mümkün olduğu kadar az masrafla toplanması.

Günümüz vergi prensipleri

Vergi adalet prensibi

Verginin adil olması için

1. Vergi kaçakçılığı önlenmeli
2. Çifte vergi
3. Ödeme gücü nispetinde olmalı

Çifte vergi: Aynı türden olmak üzere birden fazla vergi alınması.

Vergide genellik prensibi: Yerli yabancı ülkede kazanç elde eden herkesten vergi alınmasını ifade eder ki iki istinası vardır.

- Mükellefi bakımından (Muafiyet) *Bir kısım vergi mükelleflerinin vergi dışı tutulması.*
- Konusu bakımından (istisna) *Bazı ürün ve faaliyetlerin vergi dışı bırakılması*

Vergide eşitlik prensibi: İnsanların kazançlarından elde ettikleri marjinal faydayla vergi vermeleridir. İnsanların faydalarından eşit miktarda vergi alınmasını ifade eden prensip üç şekilde ortaya çıkar.

- *Eşit fedakarlık:* Verginin para ile ölçülen yükünün, bütün mükelleflerin gerçek vergi yüklerini eşit kılacak şekilde dağıtılması. (faydalarının eşit olup olmadığına bakılmaksızın verginin eşit miktarda alınması)

- *Eşit oranlı fedakarlık:* Her mükellefin gerçek vergi yükü, onun kendi gelirinden elde ettiği ekonomik refah ve fayda ile eş oranda olmalıdır.

- *En az toplam fedakarlık:* A'nın gelirin 20 B'nin gelirinde 10 olduğu bir ortamda alınacak vergi 9 ise tamamını A'dan alır. Bu durum servetlerin eşitlenmesine yol açar.

Verginin Fonksiyonları

1. **Mali fonksiyonu:** Vergilerin devletin finansman kaynağı olması
2. **İktisadi fonksiyonu:** Vergilerin, devletin iktisadi hayatı düzenleme görevini yerine getirmesine yardımcı olur.
3. **Sosyal fonksiyonu:** Devletin gelir dağılımındaki adaleti sağlamsına yardımcı olur.

Verginin konusu: Üzerinden vergi alınan şey verginin konusunu oluşturur. (eşya, servet, mal)

Vergiye doğuran olay: vergi konusunun (hizmet, faaliyet, bina) gerçekleşmesi gerekir.

Verginin matrahı: Vergiyi doğuran olayın üzerinden hesaplanan miktar ve değeridir. Matrah her zaman safi bir tutarı işaret eder. Toplam kazançtan giderlerin düşülmesi ile bulunur.

Vergi matrahını tespit yöntemleri

- İdarece taktir usulü, *vergi dairesinin inisiyatifi ile belirlenir.*
- Karine veya dış belirler usulü, *matrahın bir takım dış belirtilere dayanarak belirlenmesi*
- Götürü usul, *mükellefin gelirinin tespit edilmesinin zor olduğu durumlarda kullanılır.*
- Beyan usulü, *mükellefin kazancını beyan etmesine dayanan usul.*

Verginin yansımaları: Mükellefin ödemesi gereken vergiyi fiyat mekanizmasından istifade ederek, başkalarına aktarmasıdır.

- İleriye doğru yansımaya, *mükellefin ödeyeceği vergiyi alıcıya (tüketicilere) doğru aktarmasıdır. Fiyatları yükselterek yapılır.*
- Geriye doğru yansımaya, *mükellefin ödeyeceği vergiyi üreticilere veya çalışanlarına doğru yansıtması. Alış fiyatlarını kısmak veya çalışan ücretlerini azaltmak sureti ile yapılır.*

Verginin yayılması: Verginin, verginin çok daha fazla kişiye yansıtılması durumudur. Birkaç aşamada oluşur. A mükellefi B'ye B mükellefi de C'ye yansıtır.

Verginin yerleşmesi: Verginin, yansıtılmaz bir hale gelmesini ifade eder. Mükellefle verginin kardeş olması.

Verginin telafisi: Ödenen verginin, mükellef tarafından tekrar kazanılma çabasıdır.

- Daha fazla çalışılarak
- Tüketimi kısarak

Verginin ödenmesi: Mükellefin ödemekle yükümlü olduğu vergiyi ödemesi.

Verginin amortismanı ve kapitalizasyonu: Gelir getiren bir menkulün ya da gayri menkulün üzerine vergi konması ile değerinin azalması *amortismanı* ifade ederken; menkulün ya da gayri menkulün üzerindeki verginin kaldırılarak değerinin artırılması da *kapitalizasyonu* ifade eder.

Vergiden kaçınma: Vergiden kaynaklı bir ürünü almaktan vazgeçmeyi ifade eder ki konusu suç teşkil etmez.

Vergi kaçakçılığı: Kanunun öngördüğü vergiyi ödemekten kaçmayı ifade eder ki konusu suç teşkil eder.

Vergi yükü: Mükellefin ödediği vergi dolayısı ile hissettiği acıyı ifade eder.

1. *Kişisel vergi yükü:* Ferdin ödediği toplam vergi / Ferdin toplam geliri
2. *Toplam vergi yükü:* Devletin toplam vergi gelirleri / Gayri safi milli hasıla
√Aksi belirtilmedikçe vergi yükü toplam vergi yükünü ifade eder.
3. *Net vergi yükü:* Kişinin ödediği toplam vergi - Yararlanılan kamu hizmeti
Ferdin toplam geliri
4. *Gerçek vergi yükü:*
(Ödenen vergi + Kendine yansıtılan vergi) - (Yararlanılan kamu hizmeti + Başkalarına yansıtılan vergi) / Ferdin toplam geliri

Vergi tarifeleri

Vergi tarifeleri, alınacak vergi tutarının hesaplanması için vergi matrahına uygulanan ölçülerdir.

Bu ölçüler başlıca iki çeşittir:

1. **Spesifik tarife:** Matrahın, miktar olarak değeri göz önünde tutulur. *Miktar esası*
2. **Ad valorem tarife:** Oranlar usulü olarak da adlandırılan tarife iktisadi değeri esas alır ve kendi arasında *ikiye ayrılır*.
 - a. **Tek oranlı:** Matraha uygulanacak oranın, matrah artışına bağlı olmadığı her düzeyde aynı olduğu tarife türüdür. *KDV gibi*.
 - b. **Artan oranlı:** Alınacak vergi miktarının hesaplanmasında, matraha uygulanacak oranın bu matrahın artmasıyla yükseldiği vergilerdir. *Gelir vergisi*
 - i. **Sınıf usulü:** Bu usulde vergi matrahları belirli miktarlara göre sınıflara ayrılır. Mükellef bir sınırdan bir üst sınıra geçtikçe ödeyeceği vergi oranı artar.

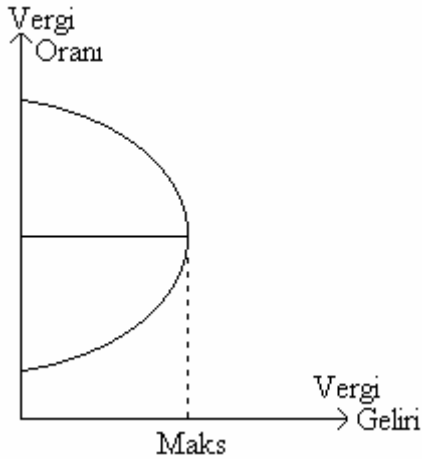
Yöntem, haksız sonuçlar doğurabilir. Zira, matrah bir üst sınıfa girdiği takdirde bir alt sınırdaki elde edilmiş gelirlerde yeni sınıfın vergi oranına tâbi tutulurlar.

ii. **Dilim usulü:** sınıf usulünün doğurduğu adaletsizliği gidermek amacı ile kullanılmaya başlanmıştır. Yönteme göre mükellefin ödeyeceği vergi oranı kazancının tâbi olduğu sınırın vergi oranı ile hesaplanır. Mükellefin geliri bir üst sınıra seçtiğinde üst sınırın vergi oranı üst sınıra geçen gelir kadarına uygulanır.

iii. **Azalan oranlılık şekli:** Yöntemin diğer adı “gizli artan oranlar yöntemi” dir. Vergi oranı sabittir. Fakat vergi matrahı, gelirden belirli bir indirim yapıldıktan sonra bulunduğu için gelir arttıkça vergi oranı da artacaktır.

iv. **Tersine artan oranlılık şekli:** Vergi belirli bir oran olarak değil de belirli bir ücret olarak alınır. Mükellefin gelirinin ne olduğuna bakılmadan sabit bir ücret tahsil edilir. Bu bedel gelire oranlandığında geliri çok olanın aza oranda çok olanın ise az oranda vergi ödediği görülür ki bu durum hayli adaletsizdir.

√Vergi oranlarının artışı belirli bir noktada son bulmak zorundadır.

Artan oranlı vergi tarifelerinin özellikleri

1. **Yükseklik farkı:** En yüksek oran ile en düşük oran arasındaki farktır.
2. **Uzunluk farkı:** En küçük oranın karşısındaki matrah ile en yüksek oranın karşısındaki matrahın farkıdır.
3. **Tarife basamakları:** Artan oranlı bir tarifede, her oranın uygulanacağı ayrı matrah dilimlerine tarife basamakları denir.
4. **Artma oranı:** Birbirlerini izleyen oranlar arasındaki farktır.
5. **Ortalama oranı:** Ödenecek toplam vergi miktarının, verginin hesaplandığı toplam matrah miktarıyla orantısına ortalama oran adı verilir.
6. **Marjinal oran:** Son matraha uygulanan orandır. Ödenecek vergi oranları arasındaki farkın matrahlar arasındaki farka bölünmesi ile bulunur.

Artan oranlı vergi tarifeleri savunan ve eleştirenlerin görüşleri

a. Savunanlar

i. Eşit fedakarlık için, gelirleri fazla olandan, daha yüksek oranda vergi almak gereklidir.

ii. Tersine artan oranlı vergiler dolaylı vergilere uygulanırken haksızlığa uğrayan düşük gelirliilerin mağduriyetlerini dolaysız vergileri artan oranda alarak gidermek mümkündür.

iii. Artan oranlı vergiler verimlidir.

b. Eleştirenler

i. Artan oranlı vergiler tasarrufu engeller. Tasarruflar genel olarak yatırımda kullanılacakları için tasarrufların azlığı yatırımların azlığına neden olur.

ii. Artan oranlı vergiler vergi kaçakçılığını körükler.

iii. Vergilerin keyfi olarak oranlarını arttıran yöneticiler, sosyalist veya kollektivist akımlarına bir gerçekleştirme aracı olarak kullanabilirler.

Ödeme Gücü

Bir mükellefin kazancının, kendini ve ailesini geçindirmesine yetecek kadarından geriye kalan kısmı ödeme gücü olarak ifade edilir.

Vergi üç konu üzerinden alınabilir

1. Gelir üzerinden
2. Servet üzerinden
3. Gider üzerinden

Gelir: Gerçek bir kişinin belli bir dönemde (bir yıl) kazandığı değerler toplamıdır.

Servet: Mükellefin *bir andaki* varlığının tamamını ifade eder.

Vergi ödemede dikkate alınacak hususlar

- Geçim indirimi
- Ayırma kuramı
- Artan oranlar sistemi

Geçim indirimi

Geçim indirimi uygulanırken şu üç hususa dikkat edilmeli ki etkin olsun

1. Halkın yaşayış biçimi
2. Gıda maddelerinin biçimi
3. İşçi sınıfının ortalama kazancı

Geçim indirimi uygulama biçimleri

1. Mükellefleri sınıflandırarak (çocuk sahibi olanlara, evli olmalarına....)
2. Mükellefleri ayırmadan toplam gelirin belli bir kısmı üzerine

Savunanların görüşleri

- Vergi ödeme gücüne dayandığı için geçerli bir yöntemdir
- Tersine artan oranlar sistemini engelleme özelliğine sahiptir.
- Mazzola ve De marco derki, mantığın gereğidir. Az meblağlardaki vergiyi yüksek külfetlerle toplamaktan kurtarır.

Eleştirenlerin görüşleri

- Geçim indirimi vergi verimini azaltır.
- Adaletsiz uygulamalara sebep olur.
- Her vatandaş ödediği verginin yükünü hissetmelidir. “Hiçbir vatandaş vergi ödeme şerefinden mahrum edilemez.

Ayırma Kuramı

Emek (lehine) ile sermaye (aleyhine) gelirleri arasında bir ayırma gitmeyi esas alır.

- lehine ve aleyhine
- İndirimle
- Kanunla, “tavan vergi” tespiti
- Aynı oranda vergi alarak, sermayenin emek gelirini aşan kısmından ek vergi alarak
- Peşin ödenen vergilerde emek gelirinden indirim yaparak
- Emek gelirinin belirli bir kısmını vergi dışı bırakarak

Savunanların görüşleri

- Gelirin elde edilmiş kaynağından ötürü gereklidir. (Emek ve sermaye gelirlerinden alınan vergiler güvenilirlik ve sağlamlık açısından farklıdır)
- Sermaye gelirine sahip olanların vergi kaçırma yollarının daha fazla olduğu ileri sürülür.
- Gelir getirme oranlarının farklı olması. Nitekim sermayeden elde edilen vergi geliri daha fazladır.
- İki tür gelir sahiplerinin gelirlerine verdikleri değerlerin farklılığından ötürü.

Eleştirenlerin görüşleri

- Vergi adaleti açısından haksızlığa yol açar
- Artan oranlar sistemi başlı başına bir ayırma kuramıdır ve yeniden bir ayırma gitmek gereksizdir.
- Gelirlerin kazanılması aşamasındaki zahmet her iki gelir türünde de aynıdır. Dolayısı ile de kazanca verilen değerler de aynıdır.

√ sistem uygulanırken sermayenin sahipliği dikkate alınmalı

Gelir, Servet ve Gider Vergileri

Gelir vergisi

Geliri izah eden teoriler

- Kaynak teorisi
- Net artış teorisi

Kaynak teorisine göre gelir, Bir mükellefin belirli bir dönemde *üretim faktörleri* aracılığı ile *sürekli* olarak elde ettiği gelirlerdir.

√ Milli piyango, bağış gibi kazanımlar gelir sayılmaz.

√ Öz tüketim gelir sayılır.

Öz tüketim, Üreticinin ürettiklerinden bir kısmını kendisinin tüketmesi.

Net artış teorisine göre gelir, Mükellefin belirli (bir yıllık) bir dönem içerisindeki, tasarrufu ile tüketimi arasındaki net farkı ifade eder.

√ Teori için önem arz eden, kişinin varlığında meydana gelen artıştır.

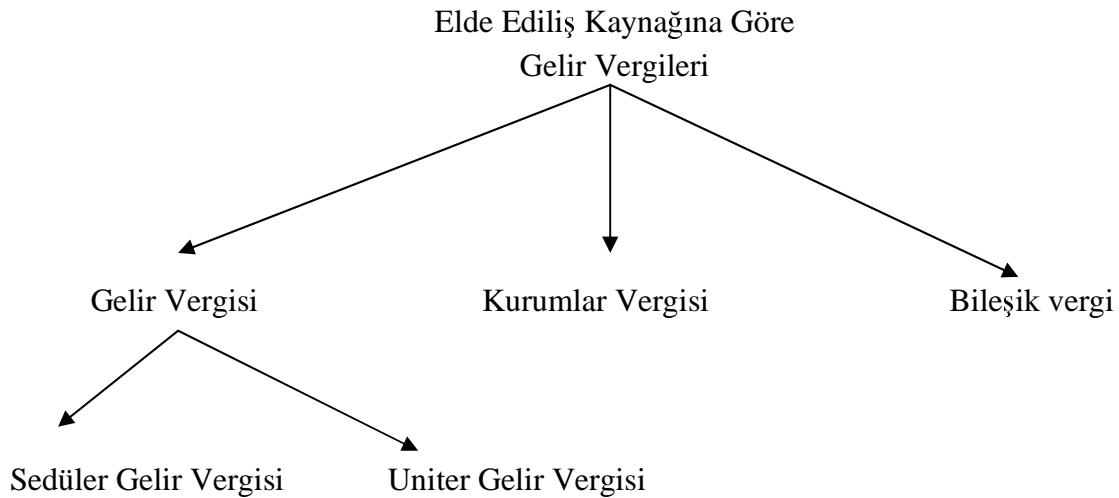
GVK md 1.: Gelir, gerçek bir kişinin belirli bir dönemde, harcama ve tasarruflarına kaynak teşkil eden safi tutardır. (Net artış teorisine uygun düşmektedir.)

*Bu tarife **mali anlamda gelir** da denir*

1. Kişiseldir
2. Yıllıktır
3. Gerçektir
4. Safi tutarlardır
5. Harcama ve tasarrufların toplamıdır.

Gelir vergisinin kaynakları

1. Ticari Kazançlar	4. Ücretler	7. Kaynağı ne olursa olsun sair
2. Zirai kazançlar	5. Menkul sermaye iradı	kazanç ve iratlar
3. Serbest meslek kazançları	6. Gayri menkul sermaye iradı	

Sedüler: Mükellefin Çeşitli kaynaklardan sağladığı gelirlerin ayrı ayrı vergilendirilmesi.

Uniter: Mükellefin çeşitli kaynaklardan sağladığı gelirlerin toplamı üzerinden vergi alınması hali (Ülkemizde uygulanır)

Avantajları

- Bir gelir kolundan elde edilen zararın diğerinden mahsup edilmesine olanak tanır.
- Artan oranlar sisteminin verimliliğini artırır.

Bileşik vergi: Mükellefin değişik gelir kollarından elde ettiği gelirlerinden ilk önce ayrı ayrı daha sonra belli bir meblağı aştığında ise aşan kısımdan bir vergi alınması durumunu ifade eder.

√ **Negatif Gelir vergisi:** Devletten fertlere doğru gerçekleşen bir akımı ifade eder. Geçim indirim uygulanıyorsa ve x ferdinin kazancı indirim tutarının altında ise aradaki fark devlet tarafından ferde ödenir.

Kurumlar vergisi: Tüzel kişiliğe sahip mükelleflerden alınan vergi türü

Kurumlar vergisi ile gelir vergisi arasındaki iki temel fark

1. Kişilik farkı
2. Tarifeler farkı (Kurumlar vergisinde tek oranlar usulü uygulanır.)

Vergi ödeme esasları

- Fayda esası
- Monopolü kontrol esası
- Şahsiyet esası
- Tazmin esası
- İmtiyaz esası
- Mali esas

Servet Vergileri

Servet, Mükellefin *bir andaki* varlığının tamamını ifade eder.

√ *Bir Ayırma kuramı yöntemidir*

√ *Alınırken servetin getirisine bakılmalıdır.*

Savunanların görüşleri

- Ödeme gücünü gösteren en önemli kıstastır
- Geniş matrahlara dayandıkları için büyük gelirler sağlarlar
- Vergi alınması, yastık altını üretim sürecine sokar.
- Sosyal barışa katkı sağlarlar (Sınıflaşmayı engeller)

Eleştirenlerin görüşleri

- Milli sermaye teşekkülüne zarar verir
- Adalet prensibine ters düşer

√ *Servet vergisi alınırken getirisine dikkat edilmelidir.*

Servet vergilerinin sınıflandırılması

1. Zaman bakımından
 - a. Daimi
 - b. Geçici (Varlık vergisi örnektir)
2. Amaç bakımından
 - a. İtibari
 - b. Gerçek (Yüksek oranlıdır, servetin bir kısmının alınmasına dayanır)
3. Matrah bakımından
 - a. Genel (Servetin toplam değeri üzerinden)
 - b. Özel (Araç, ev, arazi...)
4. Transfer bakımından
 - a. Servetten alınan
 - b. Servetin transferinden (Taşın alım vergisi)

Ülkemizdeki Servet Vergileri

1) Emlak vergisi: Tüm arazi, arsa ve binalardan alınır. Kullanım amacına göre oranları değişir.

- a. Bina → Binde 2; Meskende → Binde 1
 - b. Arazi → Binde 1; Arsada → Binde 3
- Dört yılda bir tekrarlanır ödeme şekli itibarıdır.*

2) Veraset ve İntikal vergisi: Artan oranlar sistemi uygulanır (Gelir vergisinde olduğu gibi)

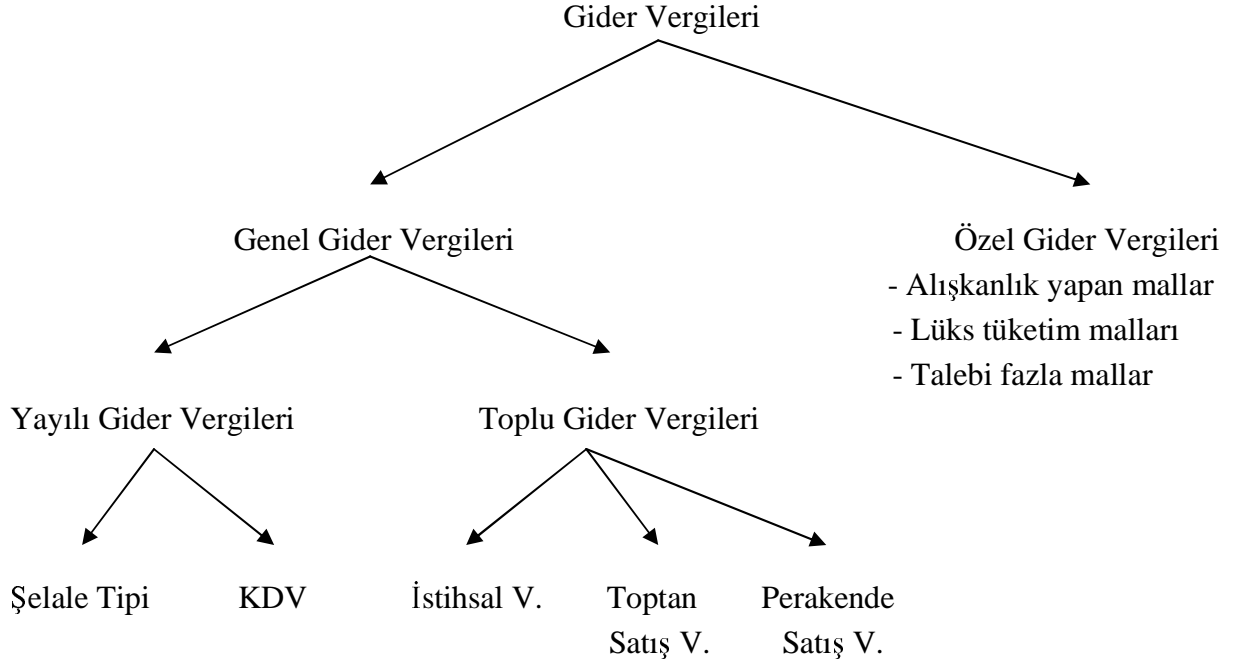
<u>Matrah</u>	<u>Veraset Yoluyla(%)</u>	<u>İvazsız yolla(%)</u>
İlk 10 milyar	1	10
Sonraki 20 Milyar	3	15
Sonraki 30 Milyar	5	20
Sonraki 80 Milyar	7	25
150 Milyardan sonra	10	30

3) Motorlu taşıtlar vergisi

4) Taşıt alım vergisi: Servetin Transferinden alınan vergi türüne örnek teşkil eder. Her ikisinde de Türkiye'deki tüm motorlu hava, kara ve deniz araçları verginin konusudur.

Gider vergileri

Mükellefin geliri ve serveti üzerinden harcama için ayırdığı kısımdan alınan vergi türüdür.

√ Şelale tipi vergiler, vergi piramitleşmesine yol açar (Verginin vergisinin alınması)

Şelale Tipi

Aşamalar	Alış fiyatı	Satış Fiyatı	Vergi O. (%)	Öd. V. Mik.	Vergili Sat. Fiy
Üretici	-	1000	10	100	1100
Toptancı	1100	1500	10	150	1650
Perakendeci	1650	2000	10	200	2200
Tüketici	2200	-	-	-	-

KDV

Aşamalar	Alış fiyatı	Öd. KDV	Satış Fiyatı	Alınan KDV	İindir. KDV	Öde. KDV
Hammadde	-	-	1000	100	-	100
İmalatçı	1000	100	1500	150	100	150-100= 50
Toptancı	1500	150	2000	200	150	200-150= 50
Perakendeci	2000	200	2200	220	200	220-200= 20
Tüketici	2200	-	-	-	-	-
		450		670	450	220

KDV nin özellikleri

- Genel bir vergidir.
- Genle olduğu için tarafsızdır.
- Gider vergisidir.
- Çok aşamalı bir vergidir.
- Sabit oranlıdır
- Otokontrol sağlar

√ KDV malın nihai satış fiyatından alınan bir vergidir bu nedenle vergi yükünü tüketici çeker.

Kamu Giderleri

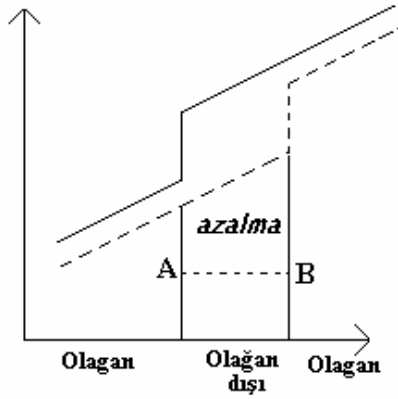
Devletin, toplam ihtiyaçlarını karşılamak için katlandığı harcamalardır.

Dar manada: Devletin, devlet olduğu için, katlanması gereken giderlerdir.

Geniş manada: Dar manadaki tanımlamaya ilaveten, kamunun iktisadi ve sosyal hayatın düzenlenmesi için katlanılan giderleri de kapsar.

Wagner Yasası: Diğer adı kamu harcamaları artış kanunudur. *Adolph Wagner* der ki “Kamu harcamaları tarihi süreç içerisinde sürekli bir artış göstermekte ve bu artış milli gelirin artışından daha fazladır.

Sıçrama tezi:

Alan Peacock & Jock Wiseman,

Kamu harcamaları fevkalade dönemlerde (savaş gibi) bir sıçrama yaşarlar ve olağan döneme geçildiğinde; eski olağan dönemlerdeki düzeylerine dönmezler.

Savaş durumu teze iyi bir örnek oluşturur; Devlet, artan giderleri karşılamak adına vergileri arttırır, normal döneme geçildiğinde ise duruma oluşan alışkanlığı kullanarak yeniden düşürmez

Kamu Harcamalarının GSMH ya oranı

Kamu harcamaları ile özel sektörün yaptığı harcamalar arasındaki farklar

1. *Mahiyetleri birbirinden farklıdır.*
 - i. Özel sektör kendi ihtiyaçları için harcama yapar
 - ii. Kamu, toplum için harcama yapar
2. *Finansman kaynakları farklıdır.*
3. *Harcama planları farklıdır.*
 - i. Kamu ilk önce ihtiyacı belirler ve ihtiyaca göre kaynak oluşturur
 - ii. Özel sektör ise Önce gelir elde eder sonra harcar
4. *Kapsamları (hacimleri) farklıdır.*

Kamu Giderlerinin Açısal Ayrımı

Siyasi açıdan: Benimsenen devlet anlayışına bağlı olarak gider ayrılır.

Faşist devlet: Kamu harcamalarına yer yoktur.

Liberal devlet: Faşist devletten biraz fazla da olsa en az düzeydedir.

Sosyal devlet: Ülkenin uyguladığı politikalara bağlı olarak değişiklik gösterir.

Komünist devlet: Bütün harcamalar kamuya aittir.

İktisadi açıdan

- *Marjinal fayda yaklaşımı:* Esas olan kamu harcamalarının topluma sağladığı marjinal faydadır.
- *Siyasi yaklaşım:* Harcamalar, devletin siyasi görüşüne bağlı olarak değişiklik gösterecektir. (bir yerden anımsıyorum ama hayırlısı)
- *Mukayeseli sosyal fayda yaklaşımı:* *Marjinal Sosyal Maliyet / Marjinal Sosyal fayda oranının mukayesene dayanır.*
- *Milli gelirde artış yaklaşımı:* Milli gelirdeki artış hangi harcama düzeyinde daha fazla gerçekleşiyor ise o düzeyde harcama yapılır.

Kamu giderlerinin Artışı

1. Zahiri artış sebepleri

- i. Paranın değer kaybetmesi
- ii. Bütçe tekniğindeki değişimler
 - 1. Safi yöntem (Gelir giderler düşüldükten sonra hesaplanır)
 - 2. Gayri safi yöntem (Gelir ve giderler ayrı ayrı hesaplanır)
- iii. Kamu harcamaların yapıldığı sektörler
- iv. Özel haller (Savaş dolayısı ile nüfusa ve yüz ölçümünün ilaveler)

2. Gerçek artış sebepleri

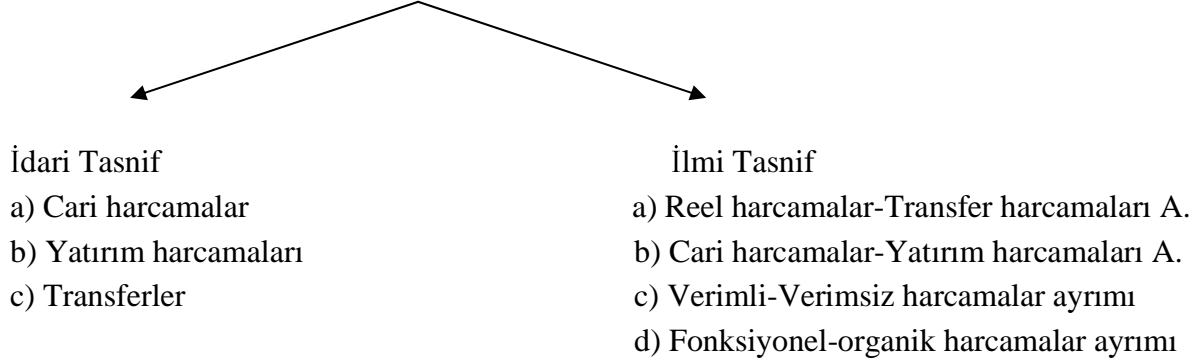
- i. Nüfus artışı
- ii. Savaş ve savunma harcamaları (yapılma zorunda ve verimsiz)
- iii. Teknolojik ilerlemeler
- iv. Sosyal harcamalardaki artış (Jandarma devletinden sosyal devlete)
- v. İktisadi büyüme
- vi. Kötü yönetim

Sadece bize özgü artış sebepleri

- 1. *Bakanlık sayısının fazlalığı*
- 2. *Fonların genel bütçe dışında yer alması*
- 3. *Diğer nedenler*
 - Konut edinme tasarrufu teşvik uygulaması
 - Diğer cumhuriyetler yapılan yardımlar (KKTC ve diğer Türk devlet ve muhtarlıkları)
 - Harcamaların ilgili mali yıl içinde yapılma zorunluluğu
 - Vakıf üniversiteleri, mahalli idareler ve siyasi partilere yapılan hazine yardımları
 - Seçim politikası
 - Personel politikası
 - Gereksiz bürokrasi uygulamaları
 - Vergi iadeleri

- Çiftçiler yapılan yardımlar
- İl sayısındaki artışlar
- Fevkalade felaketler
- İç istikrarsızlıklar
- İç ve dış borç politikası
- Kamu bankalarındaki savurganlık ve yolsuzluk
- Mebus sayısındaki fazlalık

Kamu Giderlerinin Tasnifi

1.İdari Ayrım: Devlet bütçesinde yer alan ve özellikle idari organlar tarafından yapılan ayrımdır.

a. **Cari harcamalar:** Etkisi yapıldığında ortaya çıkan, daha çok geçici ve günlük ihtiyaçların karşılanması için yapılan harcamalardır.

b.**Yatırım harcamaları:** Etkisi daha çok yapıldıktan sonra ortaya çıkan ve uzun dönemli yatırımlar için yapılan harcamalardır.

c.**Transfer harcamaları:** Kamunun karşılık beklemeden yaptığı harcamalardır. Karşılıksız öğrenci bursları, fakirlere yapılan yardımlar bu harcama türüne örnek gösterilebilir.

2. İlmi Ayrım: Bilim adamları tarafından yapılmış olan ayrımlardır.

a.**Reel harcamalar-Transfer harcamaları:** Karşılığında mal ve hizmet alımı için gerçekleştirilen harcamalardır. **A.C. Pigois** in öncülüğünü yaptığı ayrım derki; karşılığı olan harcamalar reel, karşılığı olmayan harcamalar ise transfer harcamalarıdır.

b.**Cari-yatırım harcamaları:** Geçici durumlar için yapılan harcamalar cari, uzun döneme yayılmış geri dönüşler için yapılan harcamalar ise yatırım harcamalarını ifade eder.

c.**Verimli-verimsiz harcamalar:** *Ayrım yapılırken iki unsur söz konusudur.*

1. yapılan harcamalar milli gelire katkı yapıyor mu?

2. Üretim kapasitesine katkı yapıyor mu?

d. **Fonksiyonel-Organik Harcama:** Fonksiyonel harcama ayrımı, ayrımı gerçekleştirirken yapılan hizmeti esas alırken; organik ayrım, idari organları dikkate alır.

Fonksiyonel ayrımın en önemli özelliği toplamı dikkate alması ve karmaşayı ortadan kaldırmasıdır.

Transfer harcamaları genel olarak

1.**Dolaylı-Dolaysız:** Dolaysız transferler fertlerin giderlerini doğrudan doğruya arttırırken, dolaylı transferler alımı gücünü arttırmak gidi dolaylı yollarla artış sağlarlar.

2.**Gelir-Sermaye**

3.**Verimli-Verimsiz:** Harcamanın milli hasılaya olumlu etkisinin olması verimli transfere örnek oluştururken; fakirlere yapılan ve geri dönüşü olmayan harcamalara verimsiz transfere örnek oluşturur.

Ülkemiz de görülen transfer türleri

1.**Mali Transferler:** Maliye teşkilatları arasında yapılan transfer şeklindeki harcamalardır.

2.**İktisadi Transferler:** Devletin iktisadi kuruluşlarına yaptığı aktarımlardır.

3.**Sosyal Transferler:** İhtiyacı olan düşkün ve yaşlılara yapılan yardımları ifade eder.

4.**Faiz Ödemeleri:** En çok tartışma doğuran transfer şeklidir. Beklentisi olmayan transferlerdir.

Cari Harcamalar

- Cari kalkınma harcamaları
- Yatırım harcamaları
- Üretici tüketim harcamaları

Yatırım harcamalarının ne olduklarını belirlemek için Üretim kapasitesine ve toplam çıktıya olan etkilerine bakılmalıdır.

- Etüt ve proje giderleri
- Yapı ve büyük onarım
- Makine ve teçhizat alımları

Kamu harcamalarını temel ekonomik göstergelere etkileri

- Gelir dağılımı üzerine etkileri
- Hızlandırıcı ve çarpan etkisi (yapılan harcamanın kendisinden birkaç misli daha fazla milli gelire etkide bulunması)

√Kamu harcamaları , daha çok maksimum kâr anlayışıyla, en düşük maliyetle en yüksek geliri sağlayıcı projeleri sağlamaktır.

Her hangi bir projenin fayda türleri

- Doğrudan fayda
- Dolaylı fayda
- Maddi fayda

- Gayri maddi fayda
- Dışsal fayda

Maliyet Türleri

- Doğrudan maliyet
- Dolaylı maliyet
- Sosyal maliyet
- Maddi maliyet
- Gayri maddi maliyet

Bütçe

Tanım: Gelir ve giderleri bir bütün halinde gösteren tahmin tabloları bütçe adı verilir.

Bütçe kanunu: Diğer harcamalardan bir takım farklılıklar gösterir.

- Sürelidir
- Tahminidir. (gerçekleşme olasılığının gerçekleşmeme olasılığına eşit olmasını ifade eder.)
- Meclis genel kurulunda görüşülmesi özel hükümlere tabidir. (Gelirin azaltılmasına ve giderin artırılması önerilemez)
- Bütçe kanunu Cumhurbaşkanı veto edemez.
- Bütçe sadece kamunun gelir ve giderleri ile ilgilendir.
- Bütçenin reddi hükümetin düşmesine neden olur. (Teâmül-i kadim)
- Bütçeyi sadece hükümet teklif edilebilir.

✓ *hükümetin düşmesi halinde mevcut, geçen yılın, bütçesine devam edilir.*

Tarihi süreç:

Çıkış noktası İngiltere'dir. 1215 deki magna karta denen nane bütçeye de vesile olmuştur.

Ülkemizde, Osmanlı döneminde 1839'da Tanzimat ile başlar 1961 ana yasasına kadar aynı sistem geçerli olur.

Muvazene-i Maliye

Muvazene defteri

Muvazenei umumiye layihası isimleri ile adlandırılan bütçe günümüzdeki adlandırmasına 1961'de kavuşmuştur.

Fonksiyonları

1. Hukuki fonksiyon: Kanun olması, devlete ait olması, gelir ve giderlerin bir kanuna dayanması gerekliliği

2. Mali Fonksiyon: Devletin gelir elde etmesine, gelirlerini toplamasına izin verir.

3. İktisadi fonksiyon: Devlet, bütçeyi kullanarak iktisadi hayatı etkiler. Bölgesel dengesizlikler, gelir dağılımındaki dengesizlikler, istikrarsızlıklar, istihdam, dış dengeler bütçe ile düzenlenebilir.

4. Siyasi fonksiyon: Siyasi iktidarın elindeki bir gücün olmasını ifade eder.

Bütçenin Prensipleri

1. Genellik prensibi: En önemlisidir. Bütün kamu gelir ve giderlerinin bütçenin içerisinde yer almasını ifade eder.

2. Birlik prensibi: Tüm kamu gelir ve giderlerinin bir tek bütçede toplanmasını ifade eder {takip kolaylığı, karışıklığı engeller (her kurum kendi çıkarını korur)}

3. Yıllık prensibi: Tüm dünyada iktisadi-sosyal... hayatın bir yıllık düzenlenmesi. Bütçenin de bir yıllık dönemler halinde düzenlenerek, tüm dünyaya uyumluluk göstermesini gerektirir.

4. Tahsis prensibi: Tüm hizmetler için bir tahsisin olması gereğini ifade eder. Kaynak tahsisi edilmeyen hizmetler gerçekleştirilemez.

5. Ademi tahsis prensibi: Bir birimin sahip olduğu kaynağın başka bir birime aktarılamayacağını ifade eder.

6. Önceden izin alma prensibi: Bütçenin, yasama organı tarafından onaylanması anlamına gelir.

7. Denklik prensibi: Yapılan hizmetler ile gelirler arasındaki ahengin göstergesidir ki hedef ile kaynak arasındaki uyumu ifade eder.

8. Açıklık (Alenilik) prensibi: Kamu oyunun anlayacağı şekilde hazırlanması anlamına gelir. Özet tabloların vatandaşlara iletilmesi gerekir.

9. Samimiyet prensibi: Bütçe hazırlanırken aldatıcı-yanıltıcı bir tutum sergilenemez.

Bütçe Sistemleri

1. Geleneksel bütçe sistemi

*Denk bütçe politikası olarak da adlandırılır. (Bütçe de asayiş, güvenlik gibi kalemler dışındaki hizmetlere yer verilmemesi esasıyla, harcamaların mevzuata uygun yapıp yapılmadığı denetlenir ki **Toplum yapısındaki değişmelerle önemini yitirmiştir.***

Üstünlükleri

1. Tercihlerin saptanması kolay ve belirgindir. *(bütçenin denk ve hacminin darlığı nedeni ile)*

2. Tahmin ve hesaplamalar daha kolay yapılabilmektedir.

3. Kaynak israfı önlenmektedir.

4. Kamu yönetiminde istikrar sağlanır ve uzmanlaşma kolaylaşır.

5. Bürokrasiye yapılacak işler konusunda geniş bir taktir yetkisi bırakılmaktadır.

Aksaklıkları

1. Geleneksel bütçe amaçların belirlenmesi ve genişletilmesine gereken önemi vermez.
2. Bütçede hizmetler g örülmez. Sadece harcama kalemleri ve bu kalemlerden ne kadar harcama yapılabileceği görülür.
3. Bütçe-plan ilişkisi kurulamaz
4. Tahminlerin sağlıklı ve gerçeğe yakın olması ile programın sonuçlarının değerlendirmesinde bilimsel tekniklerden yararlanılamaz

2. Modern bütçe sistemi

1929 buhranından sonra uygulanmaya başlanmıştır.

Çeşitleri

1. Performans bütçe
2. Planlama-programlama
3. Sıfır tabanlı
4. Program bütçe

1. Performans bütçe sistemi: İş ya da başarı bütçesi olarak ta adlandırılır. Sistem, harcamanın miktarı değil de harcama ile oluşan faydanın dikkate alınmasına dayanır. Eldeki kıt kaynaklarla en yüksek kamu hizmetini sağlamak esastır.

2. Planlama-programla bütçe sistemi: Diğerlerine göre epey karışıktır.

- Planlama
- Programlama
- Bütçeleme
- Yönetim
- Analiz

Planlama

Bir planda olması gereken hususlar

1. Hükümetin genel amaçları belirlenerek bunların öncelik sıralaması yapılır.
2. Bu amaçlara ulaşmak için uygulanabilir yollara arasından seçim yapılarak uzun dönemli program ve faaliyetler belirlenir.
3. Bu amaçlar için gerek duyulan mali kaynakların saptanması ve bu kaynakların program ve planın gerçekleştirilmesinde kullanılması sağlanır.
4. Planın sürekli olarak gözden geçirilmesi ve gerekli değişmelerin hızla yapılması göz önüne alınır.

Programla

Programlamanın belirlenmesi aşamasında hizmetlerin özellikleri

1. Programın kapsadığı hizmetler katı olmalıdır.
2. gelecekteki değişme ve gelişmelere uyum sağlayabilmelidir.

3. Belirlenen programlar, alt programlara ayrıştırılabilmeli ve amaçlar uyuşmalıdır.

Bütçeleme: Kaynakların nereye ne kadar aktarılacağı belirlenir.

Yönetim: Hedeflere ulaşmak için gerekli bilgileri toplama ve strateji belirleme.

Analiz: Sistemin olduğu aşamadır. Hangi yöntem kullanılarak en etkin verim oluşturulabiliri anlatmaktadır.

3. **Sıfır tabanlı:** Geçmişteki bütçe kalemleri 0 (sıfır) kabul edilerek, tüm hizmetler her mali yıl için yeniden değerlendirir.

Sonuçta; geçmiş yılların maliyeti ile bağlantı kurulmadığı için, gereksiz olanlar varsa kolayca çıkartılabilir Amma Geçmiş yıllardaki maliyetlerle bağlantı kurulmadığı için doğru bir değerlendirme yapmak olanaksızdır

4. **Program bütçe:** Kaynağı A.B.D. dir (1963) 1973 yılından bu yana da ülkemizde uygulanmaktadır.

Sistemin esası, çeşitli alanlar için sıralanmış hizmetler arasında öncelik esası ile yapılan düzenlemedir.

1. Program oluşturulur
2. Programa bağlı alt programlar oluşturulur..
3. Faaliyet (hedefe ulaşmak için yapılması gereken hizmetler) gruplandırılır.
4. Proje (yatırım niteliği taşıyan faaliyetlerdir.)

Ülkemizde uygulanmasının temel nedenleri

1. Kamu hizmetlerinin belli programlara bağlanılarak hizmette plan ilkelerine öncelik verilmesinin sağlanması ve kamu hizmetindeki gecikmelerin önlenmesi
2. Ödemeler ile hizmetler arasında sıkı bir ilişkinin kurulması ve bu suretle maliyet içindeki ek ödenek taleplerinin önlenmesi
3. Plan uygulamalarının fiziki sonuçlarının değerlendirme ve denetlenmesini sağlamak

Ülkemizde Bütçe Sistemi

1. Gider bütçesinin hazırlanması

Süreç

- **İlgili bakanlıkların hazırlık aşaması**
 - o Maliye Bakanlığı Mayıs ayında çağrı yapar. (tüm bakanlıklara bütçe hazırlama rehberi gönderir.)
 - o Bakanlıklar gider bütçelerini en geç Temmuz ayı sonuna kadar Maliye Bakanlığı'na gönderir.
- **Maliye bakanlığının incelemesi**

○ Bankalıklardan gelen bütçeler Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nde toplanır. (bütçeler önem sırasına göre sıralanır ki bu işleme *Rasyonelleştirme* denir)

○ Bütçe bakanlar kuruluna gönderilir.

- ***Bakanlar kurulunda incelenmesi***

○ Ekim ayının 15 ine kadar bütçe Genel Kurul'a gider (40 mebustan oluşur; üyelerin en az 25 tanesi iktidar partisinden geri kalanı ise, muhalefet partilerinin temsil oranları ile doğru orantılı olarak oluşur.)

○ Son şeklini alan bütçe mali yılın bitimine en az 20 gün kala görüşmeye sunulur.

2. Gelir bütçesinin hazırlanması

Doğrudan Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanır ve gider bütçesi ile birleştirilerek bakanlar kuruluna sunulur.

Bütçe dört dönemde incelenir

1. Hazırlanma aşaması

2. Onaylanma aşaması:

- Maliye bakanı bütçeyi tanıtır.

- Bütçe görüşülür (*Gelirlerin azaltılması ve-veya giderlerin arttırılması önerilemez*)

- Kabul edilir veya reddedilir (bütçenin reddedilmesi halinde 1/12 bütçe olarak adlandırılan geçici bütçe hazırlanır.)

3. Uygulanması aşaması

a. Gelirlerin toplanması

i. *Tarh*: Miktarın tespiti, kanuni dayanaklar

ii. *Tebliğ*: İlgililere bildirilmesi

iii. *Tahakkuk*: İlgililerin tebliğ edilen gelire itiraz etmemesi halinde gelirin alınabilir hale gelmesi.

iv. *Tahsil*: Gelirin ilgili birime aktarılması

√*Süreç, trafik cezalarının peşinen ödenmesi durumunda olduğu gibi, aynı anda tüm aşamaların oluşması işe gerçekleşebilir.*

b. Giderlerin (ilgili yerlere) yapılması:

i. *Taahhüt*: Gider ile hizmet arasındaki hukuki bağın oluşturulması. (Mecliste onaylanması ile gerçekleşmiş olur)

ii. *Tahakkuk*: Giderin miktarının ve yapılacağı yerin tespiti

iii. *Verile emrine bağlanması*: İlgili ödeneğin harcamayı yapacak kişiye-birime *ita amiri* tarafından ödeme emri ile aktarılması.

iv. *Giderin ödenmesi*

Hazine İşlemleri

Gelirlerin toplanması ve gelir-gider dengesinin sağlanması işlemi

Hazine: Kamu, gelir-giderlerini bir yerde toplayan soyut banka

Bir işin hazine işi olabilmesi için;

1. Bir merkezde toplanması
2. Tek elden idare edilmesi *gerekir*

Hazinenin yerine getirdiği temel fonksiyonlar

1. Geleneksel fonksiyonlar

a. Zaman itibari ile denklik sağlamak: Gelir ile gider arasındaki zamandan kaynaklı açığı gidermek

Kullandığı araçlar

- Hazine bonoları
- Merkez Bankası Avansları (*Gider bütçesinin %3 kadar avans verilebilir*)
- Hazine tahvilleri
- Adi emanetler
- Hazine kefaletine haiz bonolar

b. Mekan itibari ile denkliliği sağlamak: Gelir fazlası olan merkezlerden gider fazlası olan merkezlere kaynak aktarmak.

Kullandığı araçlar

- Merkez Bankası
- Ziraat Bankası (M.B. yoksa)
- Postane (Z.B. da yoksa)
- Tabanvay (Başka çare yoksa)

2. Modern fonksiyonlar

a. Para istikrarını sağlamak

İstikrarı sağlamak için üç kriter sağlanmak zorundadır;

i. Kredi arz ve talep dengesini sağlamak

1. Kantitatif kredi kontrolü (miktar açısından sınırlandırılması ya da arttırılması)

- a. *İskonto ve faiz pol.* (ucuz veya sıkı para pol.)
- b. *Reeskont pol.*
- c. *Açık piyasa işlemleri pol.*
- d. *Kanuni karşılık ve disponibilitate pol.*
- e. *Zaruri döviz devir oranları*
- f. *Kredi hacminin dondurulması*

2. Kalitatif (selektif) kredi kontrolü

ii. Döviz arz ve talep dengesini sağlamak

1. Ticaret dengesini sağlamak
2. Hizmetler “ “

3. Sermaye hareketleri dengesini sağlamak (Bu kriterlerin sağlanması demek dış ticaret bilançosunun dengede olduğunu gösterir.)

b. Ekonomiyi düzenleme fonksiyonu

- i. İktisadi kalkınmanın sağlanması
- ii. İktisadi İstikrarın sağlanması
- iii. Adil gelir dağılımının sağlanması

Sağlanabilmesi için kullanılabilir vasıtalar:

1. Mali kurumlar vasıtasıyla
2. İktisadi kurumlar vasıtasıyla
3. Karma teşebbüsler vasıtasıyla
4. Teşvik tedbirleri vasıtasıyla
5. Özelleştirme vasıtasıyla

c. Hazinesinin öz kaynakları vasıtasıyla gelir elde etmesi

Kamunun kendisinin, doğrudan doğruya yarattığı kaynaklardır

1.Bono ihracı

- a. 1914' den önce,
 - i. Klasik iktisat politikası hakim(denk bütçe pol.)
 - ii. Açıklar küçük
 - iii. Kupürler büyük
 - iv. Halka değil bankalara satış (Açıklar küçük)
- b. 1914' den sonra,
 - i. Açık büyük
 - ii. Kupürler küçük
 - iii. Sadece bankalara değil halka da satış (açıklar büyük)

Kısa süreli borç (dolaylı borçlar) niteliğindeki bonolar ekonomik istikrarsızlık dönemleri için sakıncalı kaynaklar olsalar da ekonomik istikrar dönemlerinde faydalıdırlar.

Dolaylı borçların yarattığı sıkıntılardan kurtulmak için;

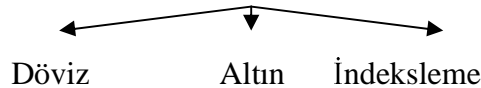
I. Konsolidasyon (tahkim) Borç senetlerinin sürelerinin uzatılması

- a. Cebri Tahkim
- b. İhtiyari Tahkim

Dikkat edilmesi gereken hususlar

- i. Enflasyon oranının üzerinde faiz verilmeli
- ii. Güvence esası uygulanmalı

Güvence Esası

II. Kredi Kontrolleri

- a. Kantitatif Kredi Kont.
- b. Kalitatif Kredi Kont.

Konversiyon: Senetlerin değiştirilmesi (yüksek faizli senedin daha düşük faizli ile)

Moratoryum: Borcu ödemeyeceğini kabul etmek.

Arda Cem ÇAKIR

1. İki tarafın anlaşması ile
2. Mahkeme kararı ile
3. Tek taraflı

*Tarihimizdeki en önemli Moratoryum 1881 yılında ilan edildi Alacaklılar
Muharrer kararnameşi ile Duyum-u Umumiye yi kurdular*